

Algoritmen voor onderzoek

Johan De Clus
Stijn Van de Perre

De sociale werkelijkheid ontcijferd

Uitgeverij Academia Press
Ampla House
Coupure Rechts 88
9000 Gent
België

www.academiapress.be

Uitgeverij Academia Press maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimediodivisie van Uitgeverij Lannoo nv.

ISBN 978 940 14 5367 7
D/2019/45/2
NUR 133

Stijn Van de Perre & Johan De Clus
Algoritmen voor onderzoek. De sociale werkelijkheid ontcijferd
Gent, Academia Press, 2020, 494 p.

Eerste editie, 2017
Tweede, herwerkte editie, 2020

Vormgeving cover: Studio Lannoo
Vormgeving binnenwerk: Studio Lannoo
Zetwerk binnenwerk: Studio Lannoo

© Stijn Van de Perre, Johan De Clus & Uitgeverij Lannoo nv, Tiel

*Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd
en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke
andere wijze ook, onder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.*

Inhoud

INLEIDING. Taal kan zo mooi zijn	13
---	----

DEEL I ONDERZOEK VOOR SOCIAAL WERKERS	15
--	----

HOOFDSTUK 1. Uitnodiging tot nadenken	17
1. Ik weet het	17
2. Ik heb het met mijn eigen ogen gezien	18
3. Opnieuw leren vragen stellen	19
4. Vragen stellen: de basis van reflecteren, de basis van een wetenschappelijke ingesteldheid	19
5. Sociaal werk is ingrijpen in de werkelijkheid	20
6. Uitspraken	21
7. Een nuchter hoofd en beide voeten op de grond	29
7.1. Wetenschap	29
7.2. Meten is weten?	30

HOOFDSTUK 2. Onderzoeksvaardigheden én een wetenschappelijke ingesteldheid	33
1. Onderzoek in de praktijk van de sociaal werker	33
1.1. De Brusselse Noordwijk: hoe het grote geldgewin de leefbaarheid verpulvert	34
1.2. Dienstencentrum: een dienstenverlening voor senioren, ontwikkeld door samenlevingsopbouw	35
1.3. Een vergadering van de Raad van Bestuur in 1993: de probleemvraag	36
1.4. Klein detail: ook het huis wordt verkocht!	37
1.5. Complexe problemen, meerdere onderzoeksvragen	37
1.6. Onderzoek bleek de redding	40
2. De mens en zijn omgeving	42
2.1. De omgeving	42
2.2. Brussel in beeld	45
2.3. En die mens dan?	49
3. Feitenkennis	52

3.1. 'Superstitie'	52
3.2. Dwalingen	55
3.3. Feitenkennis en het op feiten gebaseerde wereldbeeld: tien redenen waarom we een verkeerd beeld van de wereld hebben...	61

DEEL II OMGAAN MET BRONNEN 65

HOOFDSTUK 3. Het theater van de tovenaarsleerling 67

HOOFDSTUK 4. De waterput van de wetenschap 75

1. Inspiratie vinden: hoe kies je een thema?	75
2. Start de queeste in de doolhof	81
3. Tijd voor het echte werk: heuristisch	84
3.1 Het belang van relevante zoektermen	84
3.2 Een combinatie van zoekstrategieën	85
3.3 Trucs en tips: gericht zoeken	86
3.3.1. Maak gebruik van dubbele aanhalingstekens	86
3.3.2. Maak gebruik van booleaanse operatoren (AND, OR, NOT)	87
3.3.3. Maak gebruik van wildcards of jokertekens	88
3.3.4. Maak gebruik van beperkende zoekoperatoren	88
3.3.5. Maak gebruik van 'geavanceerd zoeken'	89
4. Aan de slag: bibliotheken en catalogi	90
4.1 Bibliotheken en catalogi	90
4.2 Catalogi	91
4.3 Soorten bibliotheken	93
4.3.1. Openbare bibliotheken	93
4.3.2. Nationale bibliotheek	94
4.3.3. Onderzoeks- en onderwijsbibliotheken	95
4.3.4. Speciale bibliotheken en documentatiecentra	96
5. Aan de slag: zoekmachines en databanken	98
5.1. Wetenschappelijke zoekmachines	98
5.2. Bibliografische en full text databanken	99
5.3. Databanken voor 'grijze literatuur'	103
6. Een eindeloze zoektocht?	105
7. Een <i>status quaestionis</i> maken	106
8. Van bericht tot bronnenonderzoek: een concreet voorbeeld	108
8.1. 'Het staat in de gazet'	108
8.2. Googelers	110
8.3. Beleids(voorbereidend) werk	112

8.4. Het bronnenonderzoek verdiepen	113
8.5. Relevant voor het sociaal werk?	114
8.6. Referentielijst (bij dit voorbeeld)	117
HOOFDSTUK 5. Leren uit literatuuronderzoek	121
1. Een rondleiding	121
2. Waarom een literatuurstudie?	122
2.1. Een literatuurstudie als aanzet en verkenning	122
2.2. Een literatuurstudie als inspiratie voor het onderzoeksopzet	123
2.3. Een literatuurstudie als fundament voor het onderzoeksrapport	123
3. Soorten literatuuronderzoek	124
4. Hoe een literatuurstudie aanpakken?	125
4.1. Een woordenwereld creëren	125
4.2. Kijk uit naar reviews	126
4.3. Zelf referenties verzamelen	128
5. De literatuurstudie structureren	130
6. Aandachtspunten en valkuilen bij een literatuurstudie	131
HOOFDSTUK 6. Op de weegschaal van de waardebepaling	135
1. Kritisch evalueren van informatie	135
2. Enkele praktische toepassingen	136
2.1. Hoe schat je de waarde in van een (papieren) publicatie?	136
2.2. Hoe herken je een wetenschappelijk artikel?	137
2.3. Hoe schat je de waarde in van informatie op het internet?	140
HOOFDSTUK 7. De routine van het refereren	145
1. APA: alle publicaties aangeven	145
2. Knutselen of knoeien met knippen en plakken?	146
2.1. De vloek van de internetgeneratie?	147
2.2. De aard van het beestje	149
2.3. Even uw aandacht voor een opsporingsbericht...	150
HOOFDSTUK 8. Bouwen met bronnen	155
1. Het idee begint vorm te krijgen: ik wil er helemaal tegenaan	155
2. Ik weet waar ik naartoe wil, maar hoe geraak ik daar?	156
3. Wat kan me verder op weg helpen?	158
4. De knopen zijn doorgehakt, de eerste steen kan worden gelegd	159
5. Eerst de ruwbouw, dan de afwerking	161
6. De oplevering van je onderzoekshuis	162
7. Checklist	162

DEEL III	VEELEER ONT-CIJFEREN DAN BE-CIJFEREN. KWANTITATIEF ONDERZOEK	165
HOOFDSTUK 9. De basis van het ontcijferen		169
1. Jongeren en ontbijtgedrag		170
2. Met statistiek kun je alles bewijzen		172
3. Van vragenlijst, naar datamatrix en codeboek		173
4. Het bierkaartje		174
Verklarende woordenlijst		176
HOOFDSTUK 10. De kern en de verdeling der dingen		179
1. Jongens gelukkiger dan meisjes		179
2. Schoenmaat		180
3. De middelste of de mediaan		182
4. Boxplot		186
4.1. Gemiddelde		188
4.2. Standaardafwijking		190
5. Grafische voorstelling		193
6. Gemiddelde en standaardafwijking, een perfect huwelijk		196
7. Appels met peren vergelijken, de z-score		198
8. Z-scores of z-transformaties		199
HOOFDSTUK 11. Verhoudingen		205
1. Referentiewaarde		208
2. Index		209
3. Evolutie		209
4. Vermenigvuldigingsfactor		211
5. Terug naar Telenet		212
6. Uitbarstingen		213
HOOFDSTUK 12. Zoeken naar verbanden		217
1. Als ze maar gelukkig zijn		217
2. Kruistabel (nominaal en ordinaal)		220
3. Chi-kwadraat en andere maten (op basis van statistische onafhankelijkheid)		221
4. Toetsingsmaten		226
4.1. Is er sprake van een verband?		227
4.2. Hoe zeker willen we zijn?		227
5. Rangcorrelatie (ordinaal en kwantitatief meetniveau)		230
6. Rangcorrelatiecoëfficiënt van Spearman		231
7. Kendalls Tau		234

8. Verbanden op kwantitatief meetniveau	237
9. Puntenwolk of puntendiagram	238
10. Correlatiecoëfficiënt van Pearson	240
11. Lineaire regressievergelijking	242
12. Trendlijn	243

HOOFDSTUK 13. Over de schreve: van beschrijvend naar verklarend onderzoek

	251
1. Veralgemeenbaarheid van de resultaten	251
2. Populatie en steekproef	254
3. Biljarten met Ruud	257
4. Steekproevenverdeling	258
5. Standaardfout	261
6. Betrouwbaarheidsinterval	263
7. Significantietoets	265
8. Tweezijdig of eenzijdig toetsen?	267
9. Hypothesetoetsen	267
10. Toetsen van chi-kwadraat, correlatiecoëfficiënt van Pearson...	272
11. Overige aandachtspunten	272

HOOFDSTUK 14. De 'gestandaardiseerde vragenlijst', de achillespees van het kwantitatief onderzoek

	285
1. De brief van de professor	285
2. Hoe het <i>niet</i> moet	287
3. Een gestandaardiseerde vragenlijst... een kunst én een kunde!	290

HOOFDSTUK 15. De ruimtelijke dimensie van de armoede

	295
1. Armoede in kaart gebracht	295
2. Het belang van de sociale zekerheid	305
3. Gentrificatie en de 'uitdijende effecten van het grootstedelijk gebied'	309
3.1. Is er sprake van gentrificatie? En wat is dat dan precies?	310
3.2. Stadsvernieuwing om een rijkere middenklasse aan te trekken	311
3.3. Wat is er aan de hand in de Denderstreek?	313

DEEL IV VEELEER BE-GRIJPEN DAN BE-SCHRIJVEN. KWALITATIEF ONDERZOEK 319

HOOFDSTUK 16. Kwalitatief onderzoek

	321
1. Kwalitatief onderzoek: vanzelfsprekend?	321
2. Wat is kwalitatief onderzoek?	322

3.	Wat is kwalitatief kwalitatief onderzoek?	323
3.1.	Objectiviteit en neutraliteit	323
3.2.	Betrouwbaarheid	325
3.3.	Geloofwaardigheid	326
3.3.1.	De stempel van een onderzoeker	327
3.3.2.	Reflexiviteit als basishouding	327
3.3.3.	Strategieën om vertekening zoveel mogelijk te vermijden	329
3.4.	Overdraagbaarheid, generaliseerbaarheid en herkenbaarheid	330
3.4.1.	Grounded theory approach	330
3.4.2.	Data saturation	331
3.4.3.	Sampling en representativiteit	332
3.5.	Authenticiteit	334
3.5.1.	De positie van de deelnemer	335
3.5.2.	Machtsverhoudingen in een onderzoek	335
3.5.3.	Community-based participatory action research	337
3.5.4.	Motivaties voor deelname	338
3.6.	Relevantie	340
3.6.1.	Kenmerken van sociaalwerkonderzoek	341
3.6.2.	Praktijkgericht onderzoek	342
3.6.3.	Evidence-based, evidence-informed of practice-based?	343
3.6.4.	Effectonderzoek en registratiedruk	344
4.	Hoe kwalitatief onderzoek evalueren?	345

HOOFDSTUK 17. Kwalitatieve onderzoeksmethoden 349

1.	Observatie & gesprek, de basis van kwalitatief onderzoek = de basis van sociaal werk	350
1.1.	Iedereen is van de wereld	352
1.2.	Ik heb het met mijn eigen ogen gezien (We nemen waar)	352
1.3.	Hij heeft het mij toch gezegd (We communiceren met de medemens)	353
1.4.	Wij weten toch allemaal (We maken deel uit van groepen)	353
1.5.	Ga terug naar START! (dossierkennis)	353
2.	Lezen – Vertrekken van geschreven teksten	354
2.1.	Meta-analyse: wetenschappelijke teksten	357
2.2.	Documentanalyse	360
2.2.1.	Documentanalyse: user generated content-teksten	360
2.2.2.	Qualitative Secondary analysis (QSA)	362
2.2.3.	Content analysis	364
2.3.	Discoursanalyse	366
3.	Converseren – Vertrekken van interactie met getuigen	370
3.1.	Diepte-interviews	372

3.1.1.	Kenmerken	372
3.1.2.	Kwalitatieve vragenlijst	373
3.1.3.	Interviewen is meer dan alleen maar 'vragen stellen'	378
3.1.4.	Doorvragen is in de diepte gaan	380
3.1.5.	Verwerking (transcript en analyse)	383
3.2.	Interviews met hulpmiddelen	386
3.2.1.	Ondersteund door foto's ('photo elicitation')	386
3.2.2.	Ondersteund door schema's ('graphic elicitation')	386
3.2.3.	Ondersteund door kaarten ('mental mapping')	388
3.3.	Levens(loop)verhalen	389
3.3.1.	Onderzoek naar levensloop ('life course research')	390
3.3.2.	Onderzoek naar levensgebeurtenissen ('life events research')	395
3.4.	Werken met groepen	397
3.4.1.	Focusgroepen	397
3.4.2.	Delphi-methode	408
3.4.3.	Graphic Facilitation	411
3.4.4.	World Café	414
4.	Observeren – Vertrekken van veldwerk	415
4.1.	Etnografisch onderzoek	415
4.1.1.	Fysieke benadering	415
4.1.2.	Virtuele benadering	419
4.1.3.	Netwerkbenadering	419
4.2.	Observeren	422
4.2.1.	Observatie en participatie	423
4.2.2.	Wat observeren?	427
4.2.3.	Observatie via beelden	429
4.2.4.	Observatie via kaarten	434
4.3.	Shadowing	435
5.	Creëren – Onderzoek op een interactieve en participatieve manier opzetten	440
5.1.	Arts-based research	440
5.2.	Digital storytelling	446
5.3.	Beelden die spreken	449
5.3.1.	Photovoice	449
5.3.2.	Participatieve fotografie	455
5.4.	Body Mapping	456
	Referentielijst	461
	Register	479
	Woorden van dank	493

INLEIDING: TAAL KAN ZO MOOI ZIJN

DEEL I. ONDERZOEK VOOR SOCIAAL WERKERS

DEEL II. OMGAAN MET BRONNEN

DEEL III. VEELEER ONT-CIJFEREN DAN BE-CIJFEREN. KWANTITATIEF ONDERZOEK

DEEL IV. VEELEER BE-GRIJPEN DAN BE-SCHRIJVEN. KWALITATIEF ONDERZOEK

INLEIDING

Taal kan zo mooi zijn

REKENKUNDE

Wat ik aan u voor wil leggen,
is een vraagstuk van niveau.
Kunt u mij het antwoord zeggen,
klinkt mijn welgemeend 'chapeau'.

Zeven vieze vliegen liepen
op mijn tafel in de kroeg,
tot ik snel mijn hand liet zwiepen
en er twee te pletter sloeg.

Nu wil ik als opdracht geven:
noem het aantal vliegen dat
na mijn zwieperd van zo-even
levend nog op tafel zat.

'Vijf?' hoor ik iemand wagen.
Na zo'n poeier? Het idee!
Voor mij op tafel lagen
enkel nog die dooie twee!

Drs. P. & Kool, M. (2001). *Wis- en natuurly-
riek*. Amsterdam: Nijgh & Van Ditmar.

Wat is taal? We denken dan misschien spontaan aan onze moedertaal. Of aan exotische talen waarbij we wegdromen naar verre bestemmingen. Zo is muziek ook een taal, net zoals wiskunde. Bestaat er dan niet zoiets als een talenknobbel tegenover een wiskundeknobbel? Ingrid Daubechies, een van de grootste wiskundigen ter wereld trekt tegen dit vooroordeel van leer in een interview met Joël De Ceulaer in *Knack* (2006, p. 68):

Dat een wiskundig bewijs perfect kan worden vergeleken met een gedicht, werd haar duidelijk toen ze eens met een dichter zat te praten. 'Hij vroeg mij hoe dat werkt, iets bewijzen', vertelt ze. 'Dus legde ik hem uit dat ik begin met een hunch, een intuïtie: ik heb een stelling waarvan ik intuïtief aanvoel dat ze waar is, maar ik ben er niet zeker van. Dus zoek ik een tegenvoorbeeld, begin

ik te graven en te peuteren, tot ik uiteindelijk het bewijs heb.' 'Nou', zei die dichter mij, 'als ik een gedicht schrijf, ga ik op precies dezelfde manier te werk: het begint met de intuïtie dat er iets moois naar buiten gebracht kan worden en na lang graven en peuteren is daar het gedicht.' Het maken van een wiskundig bewijs en het schrijven van een gedicht zijn dus vergelijkbare processen, toegepast op verschillende dingen. Dat toont aan dat wiskunde een heel ménselijke activiteit is. Wiskunde is onze manier om rationeel te denken.

In dit boek over onderzoek ligt de nadruk op taal, het instrument dat sociale wetenschappers in het algemeen en de sociaal werker in het bijzonder hanteren. Deze taal is een mengelmoes van woorden en cijfers. Het is niet onze ambitie om een cursus te schrijven, maar wel een boek. En vanuit de taal behandelen we ook de cijferwereld. Dit betekent dat we symbolen en formules ook proberen uit te leggen in goed Nederlands.

Een basiskennis met betrekking tot optellen en aftrekken en het kunnen hanteren van een eenvoudige rekenmachine moet voldoende zijn om dit boek te begrijpen. Het eerste symbool dat we aantreffen is de frequentie. Daarvoor gebruiken wij het logische symbool f (*de f van frequentie*). De nadruk ligt op het begrijpen, het kunnen vatten van de sociale realiteit en dat ook zelf – *sprekend* – onder woorden te kunnen brengen.

www.arteveldhogeschool.be/wdes

Bij dit boek hoort ook een website. Op deze website leggen we alle lesmodules op een interactieve manier uit. Verder bevat deze website ook oefeningen met interactieve verbeteringen, video's van een aantal lessen, achtergrondmateriaal en de bundel *Ontcijferen in zeven keer vallen en opstaan*.

Nota 1:

In onze teksten maken we veelvuldig gebruik van Engelstalige begrippen. Maar het is geenszins de bedoeling de formulering moeilijker te maken of uit te pakken met blitse terminologie. Dat we vaak beroep doen op Engelstalige omschrijvingen, heeft in essentie te maken met twee afwegingen:

- In nogal wat gevallen bestaat er niet echt een accuraat Nederlandstalig equivalent en dan zou een vertaling op zich verwarring kunnen opleveren.
- De Engelstalige kernwoorden kunnen helpen om meer gericht toegang te krijgen tot de relevante internationale literatuur.

Nota 2:

Omwille van de leesbaarheid werd in plaats van 'hij/zij' of 'zijn/haar' telkens 'hij' en 'zijn' gebruikt, ook al willen we geen onderscheid maken tussen gender.

DEEL I

Onderzoek voor sociaal werkers

INLEIDING: TAAL KAN ZO MOOI ZIJN

DEEL I. ONDERZOEK VOOR SOCIAAL WERKERS

- HOOFDSTUK 1. Uitnodiging tot nadenken
1. Ik weet het
 2. Ik heb het met mijn eigen ogen gezien
 3. Opnieuw leren vragen stellen
 4. Vragen stellen: de basis van reflecteren, de basis van een wetenschappelijke ingesteldheid
 5. Sociaal werk is ingrijpen in de werkelijkheid
 6. Uitspraken
 7. Een nuchter hoofd en beide voeten op de grond

- HOOFDSTUK 2. Onderzoeksvaardigheden én een wetenschappelijke ingesteldheid

DEEL II. OMGAAN MET BRONNEN

DEEL III. VEELEER ONT-CIJFEREN DAN BE-CIJFEREN. KWANTITATIEF ONDERZOEK

DEEL IV. VEELEER BE-GRIJPEN DAN BE-SCHRIJVEN. KWALITATIEF ONDERZOEK

HOOFDSTUK 1

Uitnodiging tot nadenken

1. IK WEET HET

'Ik weet het!'

'Wat weet je?'

'Hoe weet je het?'

'Weet je het heel zeker?'

'En hoe kun je er zo zeker van zijn?'

'Waarom?'

'Daarom!'

Iedereen heeft dit soort uitspraken al zelf gedaan of is ermee geconfronteerd. Welnu, hiermee gaan we ons bezighouden in dit boek. Wat weten wij? Hoe

krijgen we zekerheid dat wat we zeggen of wat we anderen horen vertellen ook enige waarheidsgrond heeft? Hoe kunnen we wat we beweren ook staven? Leren onderbouwen van stellingen met argumenten is ons doel. Want al te dikwijls horen wij immers beweringen die beginnen met:

- Veel mensen ...
- Sommigen ...
- Meestal ...
- De meesten ...
- Iedereen weet toch dat ...

2. IK HEB HET MET MIJN EIGEN OGEN GEZIEN

Waarnemen is zeer belangrijk. Observatie, waarneming is het vertrekpunt van elke wetenschappelijke vraagstelling. Toch is die waarneming niet steeds te vertrouwen. Zelfs de natuurwetenschappen hebben een hele ontwikkeling ondergaan en ze evolueren steeds verder.

Voorbeeld

Onze taal doet zeer lyrisch over de zonsopgang en zo mogelijk nog dichterlijker wordt er over de zonsondergang gesproken. Het heeft tot de vijftiende eeuw geduurd vooraleer men is gaan inzien dat het niet de zon is die opgaat of ondergaat, maar de aarde (die bolvormig is en rond haar as draait, waardoor het lijkt alsof de zon om ons heen draait). De werkelijkheid is dus het omgekeerde van wat wij op het eerste zicht menen waar te nemen.

Nog een voorbeeld

De appel valt van de boom. Alles valt naar beneden ... Of niet soms? Maar wat is beneden? Heb je er al ooit bij stilgestaan dat onder de evenaar de appel naar boven valt? Dat dit vallen een fenomeen is dat alles te maken heeft met de aantrekkingskracht van de aarde?

Wij willen je uitdrukkelijk uitnodigen om na te denken over de dingen. Niet om alles te relativiseren, maar om minstens te proberen de werkelijkheid te doorgronden. De sociaal werker houdt zich natuurlijk niet bezig met vallende appels. De mens- en maatschappijwetenschappen waar het sociaal werk zich op baseert, zijn van veel recenter datum dan de natuurwetenschappen. Het debat is nog volop gaande en wij nodigen je dus uit om je stem te laten meeklinken in dit wetenschappelijk debat.

3. OPNIEUW LEREN VRAGEN STELLEN

Pieter is drie jaar. Op een ochtend gaat hij mee naar de bakker.

‘Papa, wat is dat?’, vraagt hij, nadat hij enkele huizen verder een kraantje heeft zien zitten in de muur.

‘Dat is een kraantje’, antwoord ik.

‘Waarom?’

‘Opdat de mensen die hier wonen de stoep kunnen poetsen.’

‘Ah.’

Even verder staat een bestelwagen geparkeerd. Het prototype klusjesmancami-onette. Vuil. Met een stukje van een zak pleister dat nog door de schuifdeur naar buiten steekt.

‘Papa, hoe komt dat zo is?’

‘Omdat de meneer die hier aan het werken was, dat niet goed heeft opgeruimd, jongen.’

‘Waar meneren werken?’

‘Misschien is hij hier in een huis aan het werken.’

‘Waar is Bob de Bouwer?’

Enzovoort. Van ’s morgens tot ’s avonds gaat dat zo door. Maar dit is geen verhaal over Pieter. In niets onderscheidt dat ventje zich van andere kinderen. Eens ze met wat woorden overweg kunnen, stellen kinderen vragen. Ze zagen je als het ware de oren van het hoofd. Spontaan, net als ademen, komt elk kind ertoe om zich vragen te stellen over de wereld om hem heen.

4. VRAGEN STELLEN: DE BASIS VAN REFLECTEREN, DE BASIS VAN EEN WETENSCHAPPELIJKE INGESTELDHEID

We nemen dingen uit de buitenwereld in ons op en stellen daarbij vragen. Net als bij ademen vindt er vervolgens een hele bewerking van dit materiaal plaats. Het valt ons op hoe moeilijk velen het hebben om zich pakweg vijftien jaar later nog te herinneren wat dit vragen stellen is, hoe vanzelfsprekend reflecteren is voor het fenomeen ‘mens’.

We willen je uitnodigen om terug aan te knopen bij dit spontane, argeloze vragen stellen. Dit veronderstelt nieuwsgierigheid en de zin, de goesting, de drive om op zoek te gaan naar antwoorden. Een zekere verwondering ook wanneer we ontdekken dat de wereld rondom ons meer is dan wat wij oppervlakkig opmerken. Om vervolgens uit de euforie die gepaard gaat met de surprise – de

verrassing van de ontdekking – nieuwe energie te putten om de zoektocht verder te zetten: patronen, structuren, verbanden te ontdekken, inzichten en verklaringen te vinden en vooral nieuwe vragen te stellen. Dieper en dieper graven, dat is het leidmotief en de drijfveer van de wetenschap.

Het is bekend dat elk gevolg zijn oorzaak heeft, en dit is een universele waarheid, echter, inschattingfouten of zelfs herkenningfouten zijn soms niet te vermijden, want het komt voor dat we menen dat dit gevolg hier voortvloeit uit die oorzaak daar, terwijl er eigenlijk een andere oorzaak is, die een heel eind buiten ons bevattingsvermogen en onze zogenaamde kennis ligt.

Saramago, J. (2006). *Het stenen vlot* (p. 13). Amsterdam: Meulenhoff.

5. SOCIAAL WERK IS INGRIJPEN IN DE WERKELIJKHEID

De sociaal werker heeft een karakteristiek beroep: hij interveenieert in de sociale werkelijkheid. Het minste wat we dan kunnen verwachten, is dat deze interventie tot een verbetering leidt: meer welzijn, een rechtvaardiger samenleving. Dit betekent ook dat dit ingrijpen met de nodige voorzichtigheid en omzichtigheid plaats moet vinden. Iedere sociaal werker moet dus permanent de waaromvraag stellen, moet kunnen beargumenteren wat de motieven van het ingrijpen zijn. Een wetenschappelijke ingesteldheid is hierbij dan ook een uitdrukkelijke voorwaarde.